

ადმინისტრაციული რაიონის ტურისტული პოტენციალის
ინტერდისციპლინური კვლევის გეოგრაფიული თავისებურებანი
(ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის მაგალითზე)

არჩილ ხუსკივაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის მაგისტრი
Acho.khuskivadze@gmail.com

ანოტაცია

საქართველოში უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში ტურიზმი ყველაზე სწრაფად მზარდ მიმართულებად და ეკონომიკის ერთ-ერთ წამყვან დარგად ჩამოყალიბდა. ყოველწლიურად იზრდება ტურისტთა ნაკადებიც და მათი მოთხოვნილებებიც. ტურიზმის ახალ მიმართულებათა შორის პოპულარობით სარგებლობს ბუნებრივი გარემოს ის ელემენტები, რომლებიც გამოირჩევა უნიკალობით და მიმზიდველობით.

სტატიაში განხილულია ზესტაფონის მუნიციპალიტეტში ტურისტული პოტენციალის ინტერდისციპლინური კვლევის შედეგადად გამოვლენილი ის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები, რომელთა გამოვლენაც, შესწავლაც და დაგეგმარებაც ხელს შეუწყობს ტურიზმის განვითარებას. აღსანიშნავია, რომ მსგავსი გეოგრაფიულ-ტურისტული კვლევა მუნიციპალიტეტისთვის სიახლეა. კვლევისას კომპლექსურად შეფასდა როგორც ტურიზმის სექტორი, ისე გეოგრაფიული კომპონენტები: ლანდშაფტი, ჰიდროლოგია, ჰავა, კლიმატი და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები: ბუნებრივი გარემო, მარშრუტების დაგეგმარება, ტურიზმის სივრცითი ორგანიზება, ბუნების კომპონენტები.

GEOGRAPHICAL FEATURES OF THE INTERDISCIPLINARY STUDY OF
THE TOURIST POTENTIAL OF THE ADMINISTRATIVE DISTRICT (ON THE
EXAMPLE OF ZESTAPONI MUNICIPALITY)

Archil Khuskivadze

Master of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Acho.khuskivadze@gmail.com

ANNOTATION

During the last decades in Georgia, tourism has become the fastest growing direction and one of the leading spheres in economics. There is an annual increase in the surge of tourists as well as in their demands. (see diagram.1) The elements of natural environment, which are distinguished by their uniqueness and attractive sides, have become popular among the new directions of tourism.

The article discusses the tourism-recreational resources identified as a result of interdisciplinary research on tourism potential in Zestafoni Municipality, the identification, study and planning of which will contribute to the development of tourism. It should be noted that such a geographical-tourist survey is a novelty for the municipality, a similar one has not been conducted before. The study made a complex assessment of both the tourism sector and geographical components: landscape, hydrology, climate, etc.

Key-words: natural environment, route planning, spatial organization of tourism, components of nature.

შესავალი

საქართველო ტურიზმის განვითარებისთვის მნიშვნელოვან რესურსებს ფლობს. ტურისტული რესურსები ის გეოგრაფიული ობიექტებია, რომლებიც ტურიზმისთვის აუცილებელ რეკრეაციულ თვისებებს შეიცავს. ტურისტული რესურსები ორ ძირითად ჯგუფად იყოფა: ბუნებასთან დაკავშირებული რეკრეაციული რესურსები და ისტორიასა და კულტურასთან დაკავშირებული რეკრეაციული რესურსები. ისინი ქვეყნის ტერიტორიაზე არათანაბრადაა განაწილებული (ხომერიკი, გ. ტურიზმი. 2008წ.)

ზესტაფონის მუნიციპალიტეტი დასავლეთ საქართველოში, კოლხეთის დაბლობსა და იმერეთის მაღლობზე მდებარეობს. ფართობი 423,70 კმ²-ია. ადმინისტრაციული ცენტრია ქალაქი ზესტაფონი. რაიონი 19 ადმინისტრაციული ერთეულისგან შედგება: ქალაქი ზესტაფონი, შროშა, ზოვრეთი, ქვედა საზანო, ბოსლევო, დილიკაური, ქვედა საქარა, ზედა საქარა, სანახშირე, როდინაული, ილემი, ფუთი, კლდეეთი, ცხრანყარო, კვალითი, პირველი სვირი, მეორე სვირი, ძირულა, შორაპანი. ჩამოთვლილთაგან რამდენიმეს სამოქმედო ტერიტორია თემია, რომლებიც, თავის მხრივ, სოფლებად იყოფა. ძირულის თემი მოიცავს სოფლებს: ძირულა, დიდი განთიადი, პატარა სამება, აჭარა, ვაშპარიანი, ლელაძისეული, ღვერკი, ქვედა წევა, ზედა წევა. როდინაულის თემი მოიცავს სოფლებს: როდინაული, სვეტმაღალი, აჯამეთი, ცხენთარო. სანახშირის თემი მოიცავს სოფლებს: სანახშირე, საღვინე, მარტოთუბანი, ზედა ნიფლაგაკე, ქვედა ნიფლაგაკე. კლდეეთის თემი მოიცავს სოფლებს: ქვედა კლდეეთი, ზედა კლდეეთი, ტაბაკინი, კინოთი, ალავერდი, მწყერისციხე, თვრინი და ა.შ. (ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება N27).

ზესტაფონის მუნიციპალიტეტს ჭიათურის, ბაღდათის, ხარაგაულის და თერჯოლის მუნიციპალიტეტები ესაზღვრება. საშუალო სიმაღლე ზღვის დონიდან 90-200 მეტრზე მერყეობს. მუნიციპალიტეტი ტურისტებს ნაკლებად იზიდავს. აქ, ძირითადად, მხოლოდ ერთდღიანი მარშრუტებია გავრცელებული: მოინახულებენ შორაპნის ციხეს, მხარეთმცოდნეობის მუზეუმსა და ტაბაკინის მონასტერს.

სტატიაში განხილულია საკვლევი ობიექტის ტერიტორიაზე ტურიზმის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი “უცნობი” ბუნებრივი, ისტორიული, კულტურული ფასეულობები, რომელთა ათვისების შემთხვევაშიც მხარის სოციალურ-ეკონომიკური პირობები გარდაუვლად გაუმჯობესდება.

კვლევის დომინანტური თემაა ტურისტული პოტენციალის გამოვლენა, შესწავლა და შეფასება, რაც ინტერდისციპლინური და ტრანსდისციპლინური მიდგომით განხორციელდა. აღნიშნული მიმართულებების უპირატესობაა მეტი დეტალიზაციით კონკრეტული გეოგრაფიული არეალის კომპლექსური და სრულყოფილი შეფასება (ხელაშვილი, მდგრადი განვითარების ტრანსდისციპლინური კვლევების აქტუალურობა ტურიზმში).

ნაშრომის კვლევის ძირითადი მიზანი უკავშირდებოდა ზესტაფონის მუნიციპალიტეტში იმ ბუნებრივი და ისტორიული ფასეულობების გამოვლენას, შესწავლას და დაგეგმარებას, რაც ხელს შეუწყობს ტურიზმის მდგრად განვითარებას.

კვლევის მიზნის მისაღწევად გამოიყო შემდეგი ამოცანები:

1. ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული პოტენციალის ტურიზმში გამოყენების ევროპული გამოცდილება
2. ბუნებრივი ფასეულობების გამოვლენა, შესწავლა და შეფასება
3. ისტორიულ-კულტურული ფასეულობების გამოვლენა, შესწავლა და შეფასება
4. ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის ტურისტული მეურნეობის სივრცითი დაგეგმარება

უნდა აღინიშნოს, რომ მსგავსი გეოგრაფიული კვლევა ზესტაფონის მუნიციპალიტეტში არასდროს განხორციელებულა, და ეს ერთადერთი ნაშრომია მდგრადი ტურისტული განვითარების შესწავლის მიზნით.

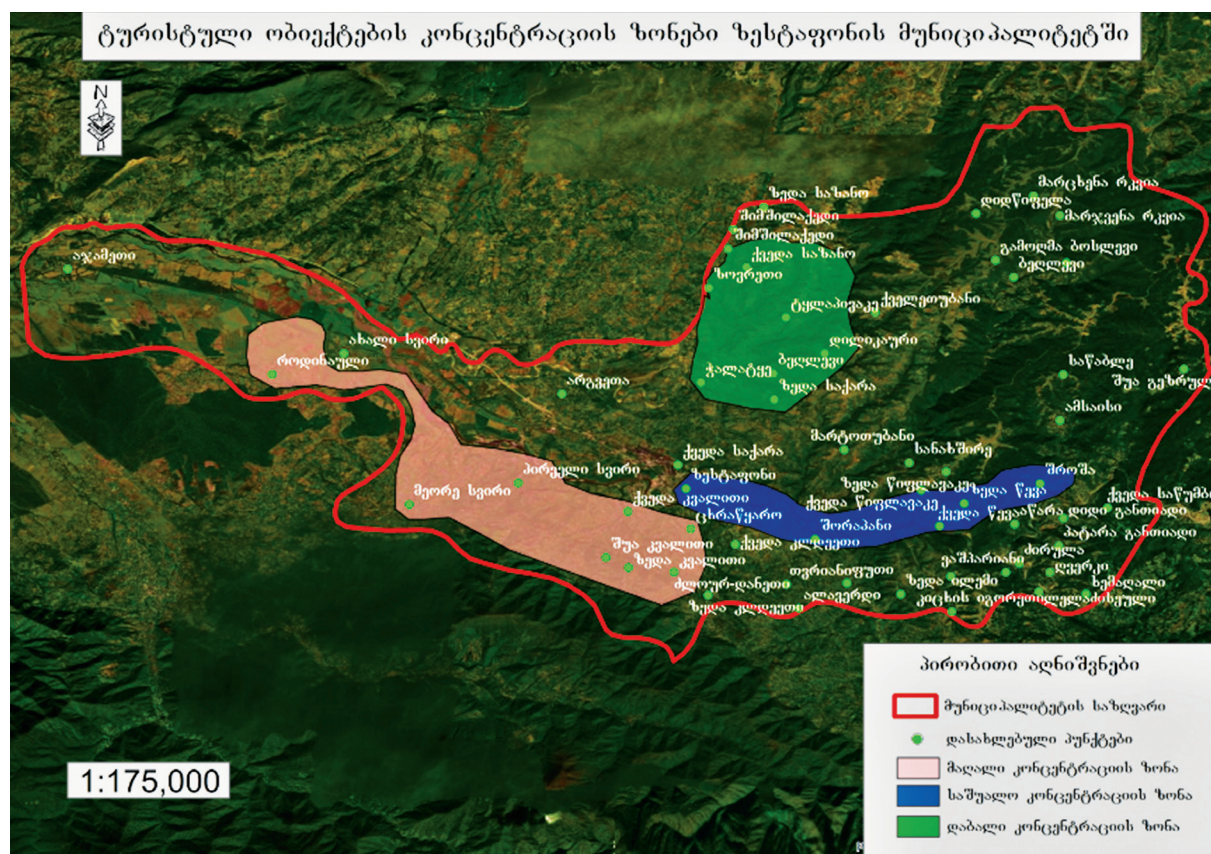
კვლევის მეთოდები

კვლევის მეთოდოლოგია უკავშირდება თანამედროვე ინტერდისციპლინარიზმს. ნაშრომის მთავარი მიზანი ტურისტული პოტენციალის გამოვლენა, შესწავლა და შეფასებაა, შესაბამ-

ისად, კვლევის მეთოდოლოგია წარმოდგენილია ფართო სპექტრით, კერძოდ:

კვლევა ემყარებოდა გეოგრაფიულ ანალიზსა და სინთეზს, ლანდშაფტური დაგეგმარების ევროპულ გამოცდილებას, ცენტრალურ ადგილთა თეორიულ კონცეფციას და სტატისტიკური მასალის ანალიზს. კვლევა განხორციელდა როგორც საველე, ისე კამერალურ პირობებში. გარდა ზემოთ ჩამოთვლილისა, კვლევისას გამოვიყენეთ კარტოგრაფიული, გეოინფორმაციული და სოციოლოგიური კვლევის მეთოდები. კერძოდ:

- მოსახლეობის გამოკითხვა (შემთხვევითობის პრინციპით)
- სისტემური ანალიზი
- გეოინფორმაციული სისტემები (ArcGIS)
- სტატისტიკური, შედარების, ანალიზის, კომპიუტერული პროგრამა (SPSS 22)

ფოტო.1. Gis მეთოდი. ტურისტული ობიექტების კონცენტრაციის ზონები ზესტაფონის მუნიციპალიტეტში

შედეგები

1. ბუნების ძეგლები და ღირსშესანიშნაობანი

ინტერდისციპლინური კვლევის შედეგად, ადმინისტრაციული ერთეულის ტურისტული პოტენციალის შეფასებისთვის გამოიყო 4 მიმართულება:

- ადგილობრივი ტურისტული რესურსების აღქმა, შეფასება და დაგეგმარება (გეოგრაფია, ლანდშაფტური დაგეგმარება)
- ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის ტურისტული ინფრასტრუქტურა და სერვისები (ტურიზმი)
- ტურიზმის კავშირი სხვა დარგებთან (ბიზნესი და ეკონომიკა)
- მუნიციპალიტეტის ტურისტული პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები, მოსახლეობის გამოკითხვა (სოციოლოგია).

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ტურიზმში ნაკლებად ჩართული ბუნებრივი გარემოს ელემენტებიდან აღსანიშნავია: მინერალური წყლები, გეოგრაფიული წარმონაქმნები (ჩანჩქერები, ხელოვნური და ბუნებრივი ტყის კორომები და სხვ.), მდინარეები, ტბები, ახალი ხედვის წერტილები და სხვ.

ლანდშაფტების მრავალფეროვნების გამოვლენის მიზნით, ყურადღება გამახვილდა ქალის (მდინარისპირა), საშუალო მთის ეკოსისტემებზე, მდინარისპირა ტერასებზე, დასახლებათა და ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ ობიექტთა გეოგრაფიაზე.

ისტორიულ-კულტურული და ეთნოგრაფიული ობიექტების კვლევისას ყურადღება მიექცა უძველეს ეკლესია-მონასტრებს, ციხეებს, კულტურულ ტრადიციებს (მეთონეობა, მეღვინეობა, მუსიკალური ფესტივალები) და სხვ.

მუნიციპალიტეტში, საველე და კამერალური გამოკვლევების შედეგად, გამოიკვეთა რამდენიმე ისეთი ობიექტი, რომლებიც, შესაძლოა, აქტიურად ჩაერთოს ტურიზმში:

- **სამცვერას ჩანჩქერი** (სათავგადასავლო ტურიზმში) ლოკაცია ადგილობრივებისთვის საზაფხული დასვენების ერთ-ერთი მთავარი ობიექტია, თუმცა იგი უცხოელ ვიზიტორთა ნაკლები დაინტერესებით სარგებლობს. კოორდინატები: ჩ.გ. 42009'58" ა.გ. 43003'0-0". ობიექტი ზესტაფონიდან 15კმ-ს სავალზე მდებარეობს. მუნიციპალიტეტის მარშრუტების სივრცითი დაგეგმარებისას სამცვერას ჩანჩქერი განხილულია, როგორც სათავგადასავლო ტურიზმის არეალი (ფოტო #2).
- **ვაკნარის მთა** (სათავგადასავლო ტურიზმში) მდებარეობს სოფ. კვალითის ტერიტორიაზე ზ.დ.-დან 540 მ-ის სიმაღლეზე. ლანდშაფტური მრავალფეროვნება (ნაბლნარი, ნაძვნარი, რცხილნარი) და რელიეფის მრავალფეროვნება შესაძლოა დაუკავშირდეს ხედვის წერტილებს, და ეს ულამაზესი ადგილი გახდეს მუნიციპალიტეტის ტურისტული მარშრუტის ერთ-ერთ **destination**-ად. (ფოტო #3)
- **სოფ. ბოსლევი და სოფ. კვალითი** (სამკურნალო ტურიზმში) კვლევის შედეგად აღნიშნულ სოფლებში მოპოვებულია ინფორმაცია სამკურნალო წყლის არსებობაზე: ადგილობრივების თქმით, წყალი რევმატიული დაავადებების სამკურნალო იდეალური საშუალებაა. გარდა ამისა, საქართველოს კურორტოლოგიის და ფიზიოთერაპიის ინსტიტუტში ჩატარებული კვლევისას სოფ. კვალითი თავისი კლიმატური პირობებით განხილულია, როგორც ბალნეოლოგიური კურორტი.
- მდინარე **შაველა** ყვირილას მარცხენა შენაკადია, რომელიც ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის ორ სოფელში: პირველ სვირსა და მეორე სვირის ტერიტორიაზე მოედინება. მდინარის სიგრძე 8კმ-ია. ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის მიხედვით, საინტერესოა მდინარის ზემონელი, ე.წ. "ყორნიბუდე". ჩაჭრილი კანიონისებრი ხეობა და ეფექტური ლანდშაფტი ადგილის ტურისტული პოტენციალის განმსაზღვრელი ფაქტორია.
- საკვლევი ტერიტორიის, ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსის შეფასებისას დაცული ტერიტორიის ქსელისთვის მიმზიდველ ობიექტად შეიძლება განვიხილოთ **სოფ. ტაბაკინის** ტერიტორია. ტერიტორიის პერსპექტიულობას განაპირობებს სოფლის მრავალფეროვანი ლანდშაფტი, ჰიდროლოგიური მრავალფეროვნება (ჩანჩქერი), რელიეფის მრავალფეროვნება. ყველაფერ ამას ემატება უძველესი მონასტერი. აღნიშნული ტერიტორია მცირე კლასტერია, სადაც ჰომოგენური ტიპის ღირსშესანიშნაობებისა და ურთიერთდაკავშირებული ობიექტების კონცენტრაცია ტერიტორიის სივრცითი დაგეგმარებისას წარმოაჩენს ტურისტული სახეობების (სათავგადასავლო, შემეცნებითი, რეკრეაციული ტურიზმი) განვითარების შესაძლებლობებს.

ფოტო #2 და #3. სამწვერას ჩანჩქერი და ვაკნარი

2. სოციოლოგიური კვლევის შედეგები

ზესტაფონის მუნიციპალიტეტში ჩავატარეთ სოციოლოგიური კვლევა ტურისტულ-გეოგრაფიული კითხვარის საფუძველზე. მიზნად ვისახავდით, გაგვეჩვენა მოსახლეობისა და ტურიზმის ურთიერთდამოკიდებულების სხვადასხვა მომენტი: მათი დამოკიდებულება ტურიზმის მიმართ, ჩართულობა ტურიზმში, მოსახლეობის ძირითადი ეკონომიკური საქმიანობა და სხვ.

როგორც რაოდენობრივი, ისე თვისობრივი კვლევის რესპოდენტები აღიარებენ, რომ ზესტაფონის მუნიციპალიტეტს აქვს ტურიზმის ცალკეული სახეების განვითარების პოტენციალი არაერთი მიმართულებით, რასაც მისი მრავალფეროვანი რესურსი განაპირობებს.

კვლევის შედეგად, წარმოჩენილი ობიექტების პოპულარიზაციისა და აფიშირებისთვის განვასხორციელეთ შემდეგი ღონისძიებები:

- შეიქმნა ტურისტული ბროშურა, რომელიც შედგენილია მოცემულ ნაშრომზე დაყრდნობით; ის დაიბეჭდა და გამოიცა ინგლისურ და ქართულ ენებზე. ტურისტული ბროშურით შესაძლებელია შევიტყოთ მუნიციპალიტეტის ძირითადი ღირსშესანიშნაობანი, ტურიზმის სახეები, ადგილის სირთულე და ა.შ.
- შედგენილია GIS ტექნოლოგიით როგორც ელექტრონული, ისე ბეჭდური ტურისტული მარშრუტების რუკა.

- კვლევის ფარგლებში, როგორც საველე, ისე კამერალური გამოკვლევების შედეგად, დავადგინეთ ოცხანური საფერეს მიკროზონა და შევქმენით რუკა. შედგენილია ასევე სოფ. კვალითში მარწყვის მეურნეობის გავრცელების არეალის რუკა.
- თემის ფარგლებში შევადგინეთ მუნიციპალიტეტის ელექტრონული ბუკლეტი “გემრიელი ზესტაფონი”, რომელშიც ჩანახატებითაა წარმოდგენილი მუნიციპალიტეტის ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული და ეთნოგრაფიული ფასეულობები.

დასკვნები

ზესტაფონის მუნიციპალიტეტი საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემური რეგიონია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მძიმე ეკოლოგიური და სოციალურ-ეკონომიკური ფონი. მუნიციპალიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური და ეკოლოგიური ვითარების გამოსწორება ტურიზმის განვითარებითაცაა შესაძლებელი, რომლის დაგეგმარებაც, მისი პოტენციალის სრულყოფილი შესწავლის გარეშე, წარმოუდგენელია.

მუნიციპალიტეტში ჩატარებულმა სამუშაოებმა ცხადყო, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ინტერდისციპლინურ და ტრანსდისციპლინურ მიდგომას ადგილის ტურისტული პოტენციალის

გამოვლენის, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესწავლასა და, ზოგადად, რეგიონის მდგრადი განვითარებისას. სწორედ მსგავსი კომპლექსური მიდგომის საფუძველზე მოხერხდა ზესტაფონის მუნიციპალიტეტისათვის დამახასიათებელი ბევრი მნიშვნელოვანი დეტალისათვის მომენტის დაფიქსირება. კვლევის ფარგლებში წარმოჩნდა რამდენიმე ისეთი ბუნებრივი ობიექტი, რომელთა შესახებ ინფორმაცია აქამდე თითქმის არსად მოიპოვებოდა (ვაკნარის მთა, ყორნბუდე, ტაბაკინის ჩანჩქერი, ნიჩაბას და კვალითის მინერალური წყლები).

კვლევის მიზნის მისაღწევად დასახული ამოცანებისთვის თავის გათმევა ინტერდისციპლინური მიდგომით ვცადეთ. საბოლოოდ, მოკლე შეჯამების სახით, შეიძლება ითქვას, რომ:

- ტურიზმის მდგრადი განვითარების კვლევისას მეტად აქტუალური და მნიშვნელოვანია ტრანსდისციპლინური და ინტერდისციპლინური მიდგომა.
- გამოვლინდა და შეფასდა ის ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურულ-ეთნოგრაფიული რესურსები, რომლებიც შესაძლოა გამოვიყენოთ მუნიციპალიტეტის ტურიზმის განვითარებისათვის.
- განვახორციელეთ მუნიციპალიტეტის ტურისტული მეურნეობის სივრცითი დაგეგმარება, გამოვყავით ტურისტული ატრაქციების კონცენტრაციის ზონები (მაღალი, საშუალო, დაბალი).
- მუნიციპალიტეტთან დაკავშირებული სოფლების მოსახლეობა საკმაოდ დადებითადაა განწყობილი ტურისტული ბიზნესის მიმართ, შინამეურნეობის შემოსავლების მატებას მასში ჩართულობით მოიაზრებს;
- მცირეა ტურისტების რაოდენობა, მუნიციპალიტეტში არ არსებობს ტურიზმისთვის შესაფერისი ინფრასტრუქტურა;
- პოზიტიურად ფასდება კვლევის ფარგლებში წარმოჩენილი ბუნებრივი, ისტორიული და კულტურული ობიექტები. მუნიციპალიტეტი ნამდვილად ფლობს იმ ტურისტულ რესურსს, რომელმაც შესაძლოა გააუმჯობესოს მხარის სოციალურ-ეკონომიკური პირობები.

კვლევის პერსპექტივები

ტურიზმის მდგრადი განვითარების კვლევისას მეტად აქტუალური და მნიშვნელოვანია ტრანსდისციპლინური და ინტერდისციპლინური მიდგომა. როგორც უკვე ვახსენეთ, მსგავსი კვლევა დეტალიზაციით და კომპლექსური მიდგომით ხასიათდება. შესაბამისად, დიდია ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის პერსპექტივები. ამგვარი მიდგომა შესაძლოა საფუძველად დაედოს იმერეთის ადგილის ტურიზმის განვითარების სტრატეგიას და არამარტო იმერეთის, მთელი ქვეყნის ტურისტულ-რეკრეაციულ შეფასებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ელიზბარაშვილი, ნ. გამოყენებითი გეოგრაფიის საფუძვლები. “უნივერსალი”, თბილისი, 2016, გვ. 191-195, 265-270
2. ზესტაფონის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილება N27 (2015 წლის 5 ოქტომბერი)
3. პავლიაშვილი, ნ. ტურიზმისა და რეკრეაციული გეოგრაფიის საფუძვლები. მსოფლიო ტურიზმის გეოგრაფია (კონსპექტი). თბილისი, 2014
4. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია. 2012. იმერეთში (საქართველო) ტურიზმის განვითარების სტრატეგია. ბარსელონა / თბილისი: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, THR, TBSC Consulting. გვ.5
5. ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია. საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, 2016
6. ხელაშვილი, ი. მდგრადი განვითარების ტრანსდისციპლინური კვლევების აქტუალურობა ტურიზმში (საქართველოს რეგიონების მაგალითზე). ეკონომიკა და ბიზნესი. 2017.
7. ხომერიკი, გ. ტურიზმი (სახელმძღვანელო ტურიზმის სპეციალობის სტუდენტებისთვის). გამომცემლობა “ტექნიკური უნივერსიტეტი”, თბილისი, 2008